

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ
ГО «УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ КОРЕКЦІЙНИХ ПЕДАГОГІВ»

До 220-ї річниці з дня заснування університету

**ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В ОСВІТІ
ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ
З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ
ПОТРЕБАМИ**

Збірник наукових праць

Харків — 2024

<i>Московченко Т.</i> Розвиток образного мовлення дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня	86
<i>Мостовий Л.</i> Використання сучасних освітніх технологій для підвищення кваліфікації фахівців-сурдопедагогів	89
<i>Мякушко О., Жукова А.</i> Особливості розвитку описового мовлення дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими труднощами засобами образотворчої діяльності	94
<i>Ніколенко Л.</i> Підготовка викладачів до реалізації інклюзивного навчання у закладі вищої освіти	100
<i>Омельченко П., Бурлака І., Мірошниченко О.</i> Здоров'язбережувальні технології інклюзивної освіти	104
<i>Очеретнюк Т.</i> Партнерська взаємодія – один із головних аспектів діяльності інклюзивно-ресурсних центрів	106
<i>Петренко Ю.</i> Активізація мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку з РАС засобами ігротерапії	110
<i>Пилипчук Ю.</i> Особливості прояву фонетико-фонематичних порушень у дошкільників з загальним недорозвитком мовлення	113
<i>Потюк С.</i> Лялькотерапія як засіб роботи з образом Я дітей з особливими освітніми потребами	118
<i>Рабін К.</i> Педагогічні умови та методичні підходи до підготовки майбутніх учителів-логопедів для роботи в інклюзивному середовищі	121
<i>Радовенчик А.</i> Здоров'язберігаючі технології в інклюзивній освіті	124
<i>Река К.</i> Філософський погляд корекційно-логопедичної роботи із дітьми дошкільного віку з порушеннями мовлення	128
<i>Ресіна О.</i> Інтелектуальні особливості дітей з розумовою відсталістю	131
<i>Розвад А.</i> Психотерапевтичні підходи до подолання конфліктності батьків і дітей в інклюзивному освітньому середовищі	134
<i>Романко Ю.</i> Особливості лексики дітей із загальним недорозвиненням мовлення II рівня	138
<i>Руденко Н., Боровик С.</i> Розвиток навичок соціальної комунікації з однолітками у дітей дошкільного віку з РАС	140
<i>Савченко О.</i> Стратегії забезпечення психологічної підтримки молодших школярів із заїканням в умовах воєнного стану	142
<i>Сегеда М.</i> Психологічні аспекти навчання академічному співу	145
<i>Сорока А.</i> Особливості ставлення батьків до дітей з ООП	150
<i>Сорока А.</i> Ставлення до дітей з ООП дорослих з різним сімейним статусом	154
<i>Супрун Д., Супрун М., Кондратенко В.</i> Розробка академіком В.І.Бондарем теоретико-практичних засад професійної освіти учнів спеціальної школи	158
<i>Супрун М.</i> Ігнатенко Ганна Єгорівна: пам'ять Учнів про Вчителів	162
<i>Супрун М.</i> Штепура Віра Григорівна: пам'ять Учнів про Вчителів	163
<i>Таган Л.</i> Використання терапевтичної гри в корекційно-розвитковій роботі з дітьми з ООП	165
<i>Таранченко О.</i> Соціокультурні перетворення як важливі технологічний кластер втілення інклюзивної парадигми в освітній системі України	167
<i>Тичина К., Бабич Н., Вовк Т.</i> Труднощі оволодіння графомоторними навичками у дітей молодшого шкільного віку з оптичною дисграфією	172
<i>Тищенко Л., Марчинська А.</i> Індивідуалізація корекційно-розвивальної роботи з учнями, які мають мовленнєві труднощі у контексті діяльності команди супроводу	176
<i>Торба В.</i> Корекція мовленнєвих порушень у дітей з аутизмом за допомогою сенсорно-інтегративних методик	178
<i>Федоренко М., Федоренко М.</i> Нейропсихологічні особливості навчальної	181

та формування передумов для відповідного і безперешкодного навчання в освітньому просторі [5]. Формування інформаційного простору та просвіта щодо особливостей дітей з ООП та методів їх навчання і виховання, які також є завданнями роботи ІРЦ, поступово займають належне місце в їх роботі й дійсно сприяють розвитку інклюзії в Україні. Як бачимо, інклюзивно-ресурсні центри мають великий потенціал в розвитку інклюзивної освіти, надання якісних освітніх послуг дітям з ООП та впровадженні інклюзії у різних сферах життєдіяльності територіальних громад.

Подальшими перспективами співпраці ми вбачаємо визначення стандартних вимог до реалізації процесу психолого-педагогічного супроводу учнів з особливими освітніми потребами та розроблення методичних рекомендацій для учасників команд супроводу учнів з особливими освітніми потребами, опанування фахівцями центру сучасними технологіями: командної взаємодії (коучинг), раннього втручання, інформаційно-комунікаційними технологіями, які підвищують рівень надання освітніх послуг, набуття досвіду мультидисциплінарного, міждисциплінарного партнерства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Черненко Т. В. Міжвідомча співпраця інклюзивно-ресурсних центрів: сучасний стан та перспективи розвитку. *Партнерська взаємодія у системі інститутів соціальної сфери*: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (15-16 листопада 2018 р., м. Ніжин) / За заг. ред. С. О. Борисюк та О. В. Лісовця. Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2018. С. 181-184.
2. Бойчук Ю. Організація партнерської взаємодії сім'ї і школи в контексті інклюзивної освіти. *Джерело педагогічних інновацій. Формуємо партнерську взаємодію*: науково-методичний журнал. 2021. №. 2. С. 12-19.
3. Кипиченко Н., Софій Н., Федоренко О. Професійні спільноти вчителів: із чого почати і куди рухатися. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2022. №. 38 (2). С. 51-56.
4. Цибульська С. М. Центр професійного розвитку педагогічних працівників у системі освіти України. *Сучасні аспекти науки: IV-ий том колективної монографії* / за ред. О.Є. Романенка, І.В. Жукової. Київ; Братислава : ФОП КАНДИБА Т.П., 2021. 168 с.
5. Любчак Л., Демченко О., Комарівська Н. Партнерство учителя початкової школи з батьками в організації дистанційного навчання дітей з особливими освітніми потребами. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2022. С. 117-126.

Петренко Юлія Петрівна
здобувач другого(магістерського) рівня освіти
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник:
Якуба Леся Станіславівна,
викладач кафедри спеціальної педагогіки
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди

АКТИВІЗАЦІЯ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З РАС ЗАСОБАМИ ІГРОТЕРАПІЇ

Дитячий аутизм (від лат. autos – сам) є одним з клінічних варіантів такого типу дизонтогенезу, як спотворений розвиток (за термінологією В.В. Лебединського). При

цьому типі психічного дизонтогенезу спостерігаються складні поєднання загального психічного недорозвинення дитини, а саме: затриманий, ушкоджений та прискорений розвиток її окремих психічних функцій. Саме особливий асинхронний тип затримки розвитку визнається найважливішою особливістю дитячого аутизму. [1]

Згідно з дослідженнями, частота виявлення РАС зростає з кожним роком, що робить питання корекційної роботи з такими дітьми надзвичайно актуальним. Однією з ключових проблем у дітей з РАС є мовленнєві порушення, які заважають ефективній комунікації та соціальній взаємодії. На ці особливості вказують дослідники Н. Базима, О. Баєнська, В. Лебединський, М. Ліблінг, О. Нікольська, Т. Скрипник, Т. Скупова та ін.

У дітей із розладами аутистичного спектра виявлено затримку у розвитку мовлення, недостатньо сформований словниковий запас, мовлення незрозуміле, безглузде, обмежене, з наявною ехололією, аграматизмом, відсутністю мотивації до спілкування, комунікативна депривація, діти цієї категорії потребують особливого навчально-корекційного підходу. Під час формувального впливу вони мають можливість опанувати базові комунікативні функції: розгорнуте фразове мовлення, набуті соціально-емоційні навички, що значно полегшить їх взаємодію з близьким оточенням. [3]

У дітей з РАС мовленнєвий розвиток може варіюватися від незначних затримок до повної відсутності мовлення. Це значно ускладнює їхню адаптацію до соціального середовища, що, своєю чергою, впливає на їхнє емоційне та когнітивне становлення. В умовах інтенсивного розвитку науки та технологій, важливою частиною корекційної роботи стають інноваційні методи, серед яких ігротерапія займає особливе місце. Ігротерапія як форма психотерапевтичного впливу через гру допомагає активізувати мовленнєву діяльність дітей з РАС, сприяє розвитку комунікативних та соціальних навичок.

Мета статті – на основі аналізу теоретичних джерел розглянути вплив ігротерапії на формування мовленнєвих навичок дитини з розладами аутистичного спектра.

Ігрова терапія – це метод психотерапевтичного впливу на дітей із застосуванням рольових ігор та іграшок. У зв'язку з тим, що більшість методів психотерапії не підходять для роботи з дітьми, то саме ігротерапію найчастіше практикують терапевти.

Гра є основним заняттям дітей, починаючи з самого раннього віку. За допомогою гри дитина зберігає психічне здоров'я і, в деякій мірі, готується до дорослого життя. Ігри – це найулюбленіше і природне проведення часу малюків, що приносить їм величезне задоволення.

Завдання ігротерапії

Під час гри у дитини розвивається свій власний образ мислення і визначається спосіб взаємодії з оточуючими її дітьми і дорослими. Також цей метод психотерапії дозволяє розвинути рухові навички, когнітивні здібності і психоемоційну сферу.

Граючи, дитина швидко набуває нові вміння, засвоює соціальні правила і норми поведінки, вчиться справлятися зі складними почуттями і ситуаціями, які її оточують. [5]

Ігротерапія є однією з найбільш ефективних методик у роботі з дітьми з РАС. Гра — це природна діяльність дітей, яка допомагає їм краще розуміти світ навколо себе, взаємодіяти з ним і розвивати необхідні навички. У дітей з РАС гра виконує не лише розважальну функцію, але й стає потужним інструментом для розвитку мовлення та соціальних навичок.

Крім того, ігротерапія для дітей доповнює та підтримує навчання академічним навичкам: читанню, письму, рахунку. Також починаємо з найпростішого — навчитися розрізняти цифри та літери, кольори, освоїти поняття «кількість», натренувати руку для письма, а це часто не так просто, тому що для таких дітей складно регулювати силу тиску, відчувати поле, в якому треба писати і багато іншого. [2]

Корекційна робота з мовленням у дітей з РАС вимагає системного підходу і використання спеціальних методів, що враховують їхні індивідуальні потреби. Важливою частиною такого підходу є використання ігрових технологій, які дозволяють створити сприятливі умови для активізації мовленнєвої діяльності.

Працюючи з дітьми з розладами аутистичного спектра треба мати на увазі, що корекційна робота буде тривалою. Швидше за все, на перших етапах взаємодії дитина з порушення аутистичного спектра відмовиться від контакту зовсім, а тим більше не захоче вступати в групову, а може бути, і в індивідуальну гру. Тому, рекомендуючи ігри для роботи з аутичними дітьми, ми маємо на увазі, що проводити їх необхідно тільки виходячи з реальних можливостей і необхідності. Складаючи список ігор для корекційних занять з дитиною з аутизмом, варто також пам'ятати, що грати вона буде тільки в ті з них, що найбільшою мірою співпадуть з її інтересами. Тому, йдучи на заняття, потрібно бути готовим до гнучких змін своїх планів і мати в запасі кілька ігор, що можуть прийтись «до смаку» дитини. [1]

Однією з перших ігрову терапію дитини почала використовувати Анна Фрейд у своїй роботі з дітьми, які пережили бомбардування у Лондоні під час Другої світової війни. Донькою видатного психоаналітика було на практиці доведено, що, якщо дитина мала можливість виразити у грі свої хвилювання, вона звільнялася від страхів і уникала розвитку в собі психічної травми. Адже дітям від природи притаманне прагнення до морального комфорту, піклування про самого себе. Діти надзвичайно життєздатні. [4]

Можна виділити основні принципи використання ігротерапії для розвитку мовлення у дітей з РАС: індивідуальний підхід; поступовість; підтримка мотивації за рахунок слідування інтересам дитини.

Для розвитку мовлення використовуються в першу чергу такі ігри як символічні ігри; ігри на розвиток соціальних навичок – ігри-наслідування, відтворення соціальних ситуацій; музично-ритмічні ігри; дидлактичні ігри з наочністю; ігри на розвиток слухової уваги та пам'яті. Щоб ігротерапія приносила максимальні результати у розвитку мовлення у дітей з РАС, важливо дотримуватися низки рекомендацій:

Адаптація ігор до рівня розвитку дитини. Важливо вибирати ігри, які відповідають віковим та індивідуальним особливостям дитини. Занадто складні ігри можуть викликати фрустрацію, а надто прості не будуть стимулювати розвиток.

Підтримка мотивації. Заохочуйте дитину, хвалить за успіхи, навіть за найменші досягнення. Це допомагає зміцнити позитивне ставлення до мовленнєвої діяльності та мотивує до подальшого розвитку.

Регулярність занять. Ігротерапія має бути регулярною. Заняття повинні проходити в комфортних умовах, без поспіху, щоб дитина могла поступово звикати до нових завдань.

Співпраця з батьками. Батьки відіграють важливу роль у підтримці мовленнєвого розвитку дитини. Важливо залучати їх до ігротерапевтичного процесу, навчати методам гри, які допоможуть розвивати мовлення в домашніх умовах.

Створення сприятливого середовища. Дитина має відчувати себе безпечно та комфортно під час гри. Важливо уникати ситуацій, що можуть викликати стрес або тривожність, оскільки це негативно впливатиме на мовленнєву активність.

Отже, ігротерапія є одним із найефективніших методів активізації мовленнєвої діяльності у дітей дошкільного віку з РАС. Використання ігор дозволяє створити сприятливі умови для розвитку вербальних та невербальних комунікативних навичок, покращення соціальної взаємодії та зниження рівня тривожності. Успішне застосування ігротерапії потребує індивідуального підходу до кожної дитини, врахування її потреб та особливостей розвитку.

Таким чином, ігротерапія не лише сприяє розвитку мовлення, але й допомагає дитині краще адаптуватися до соціального середовища, що є важливим кроком до її подальшого успішного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Корекційно-розвивальні методики для роботи з дітьми з аутизмом (методичні рекомендації)/Укл. Литвяк Д.М., Зленко О.М. Чернігів: ОІППО імені К.Д. Ушинського, 2022.78с. URL: https://choippo.edu.ua/?page_id=35413
2. Ігротерапія для дітей з особливостями розвитку.Психолого педагогічний клуб Аутизон. Веб-ресурс. URL: https://aytuzon.com.ua/_igroterapiya/ (дата звернення 18.10.2024)
3. Белова О. Б. Особливості розвитку мовлення в дітей із розладами аутистичного спектра. Науковий часопис УДУ імені М.Драгоманова. Серія 05: Педагогічні науки: реалії та перспективи. Вип.81 Київ, 2021. С.26 -30 URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/35254> (дата звернення 12.10.2024)
4. Федій О. А., Галина Т. Ігротерапія як психолого-педагогічна фасилітація. Інноваційні педагогічні рішення у початковій освіті: зб. наук. праць /за заг. ред. О. А. Федій, відп. ред. Ю. Г. Павленко. Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Вип. 5. Полтава : ПП Астроя, 2022. С. 12-22. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/20477> (дата звернення 18.10.2024)
5. Гра як терапія. Особливі: медичний центр педіатрії розвитку. Веб-ресурс. URL: <https://osoblyvi.com.ua/helpful-info/110-napriam-rozvytok/1061-gra-yak-terapiya> (дата звернення 17.10.2024)

*Пилипчук Юлія Олександрівна
Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНИХ ПОРУШЕНЬ У ДОШКІЛЬНИКІВ З ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Мовленнєва функція є однією з найважливіших психічних функцій людини. Оволодіння здатністю до мовленнєвого спілкування створює передумови для специфічних людських соціальних контактів, завдяки яким формуються та уточнюються уявлення дитини про навколишнє середовище, удосконалюються форми його відображення. Оволодіння дитиною мовленням сприяє усвідомленню, плануванню та регуляції її поведінки. Мовленнєве спілкування створює необхідні умови для розвитку різних форм діяльності та участі в колективній праці.

За психолого-педагогічною класифікацією мовленнєвих вад до порушень засобів спілкування, крім загального недорозвитку мовлення, відносять також **фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення** – порушення процесів формування звуковимовної системи рідної мови у дітей із різними мовленнєвими розладами внаслідок дефектів сприймання та вимови фонем.

Фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення має кілька ступенів вираження, а саме: а) *легкий*, при якому спостерігається недостатнє розрізнення фонем, труднощі у звуковому та складовому аналізі, особливо у виділенні окремих звуків, які